

MAMLAKATIMIZDA XORIJIY INVESTITSİYALAR JALB QILISH ORQALI AHOLI DAROMADLILIGINI OSHIRISH YO'LLARI

SHUXRATOV AZIZBEK A'ZAMJON O'G'LI
RAXMATOV FAXRIDDIN XASANOVICH

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi magistrantlari

Bugungi bozor iqtisodiyotining jadallashuvi sharoitida iqtisodiy taraqqiyotning asosiy omillaridan biri bo'lib aholining iqtisodiy farovonligini ta'minlash hamda ularni moliyaviy erkinlikka chiqarish bo'lib hisoblanadi. Aholining iqtisodiy farovonligi esa albatta davlatning iqtisodiy arqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi. Aholi daromadlarini oshirish uchun mamlakatda tadbirkorlik loyihalarni keng ko'lamda amalga oshirish lozimdir. Buning uchun esa xorijiy kapitalni jalb qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki xorijiy kapitalni jalb etish bir tomondan arzon resursga ega bo'lishga xizmat qilsa, boshqa tomondan esa yirik bozozrlardan yirik mablag'lar jalb qilish imkoniyati mavjud bo'ladi. Xorijiy investitsiyalarni jalb etish va ular ishtirokida tashkil etilayotgan korxonalarni samarali rivojlantirish lozim. Shu bois mamlakatimizda olib borilayotgan iqtisodiy islohotlar jarayonida chet el investitsiyasi ishtirokidagi korxonalar alohida ahamiyat kasb etmoqda. Chet el investitsiyasi ishtirokida korxonalar yangi innovatsion texnologiyalarni olib kirishda, yangi ishlab chiqarish usullari va boshqaruv tajribasini joriy etishda, mahalliy lashtirish dasturlarini samarali amalga oshirishda, mahalliy aholiga qo'shimcha ish o'rinlari yaratishda hamda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim xizmat qiladi. Shu bosidan ham mamlakatimizda chet el investitsiyasi ishtirokidagi korxonalarning tashkil etilishi aholi daromadlarini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Globalashuv jarayoni jadal tus olayotgan hozirgi davrda milliy iqtisodiyotlarning barqaror rivojlanishi ko'p jihatdan xorijiy investitsiyalarni jalb etish darajasi va ularning samarali yo'naltirilishiga bog'liqdir. Xorijiy investitsiya – bu nafaqat qo'shimcha kapital oqimi, balki ilg'or texnologiyalar, zamonaviy boshqaruv tajribalari va tashqi bozorlar bilan integratsiyalashuv imkoniyatlarini ham taqdim etadi. Shu bois, mamlakatimizda chet el investitsiyasi ishtirokidagi korxonalarning tashkil etilishi va rivojlanishi, hamda aholi uchun qulay iqtisodiy muhitning ta'minlanishi iqtisodiy islohotlarning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

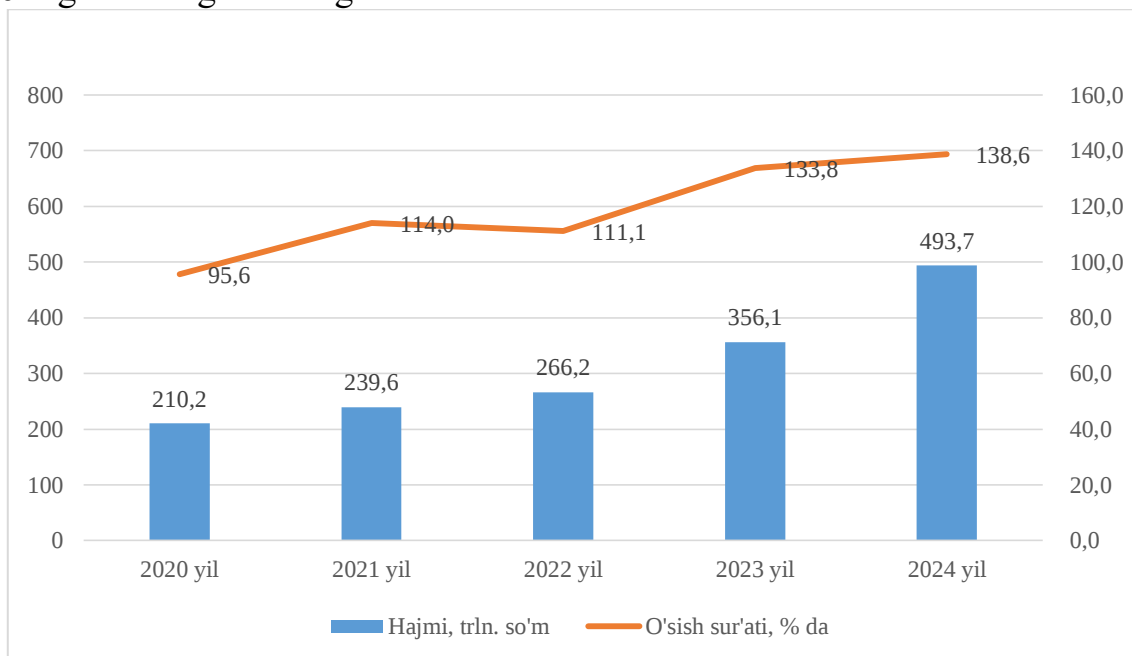
Mamlakatimiz iqtisodiy siyosatining ustuvor vazifalari biri sifatida ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish, raqobatbardoshlikni oshirish va aholini ish bilan bandligini ta'minlash bo'lib hisoblanar ekan, ushbu jarayonda chet el investitsiyasi ishtirokidagi korxonalar muhim rol o'ynaydi. Ularning faoliyati natijasida yangi texnologiyalar joriy etilishi, ishlab chiqarish samaradorligining ortishi, ichki bozorlarda sifatli va xaridorbop mahsulotlar yetarlicha bo'lishi va eng muhimi, aholining yuqori daromadlilikka erishishi hamda eksport hajmini oshirish kabi

qulayliklarni yaratadi. Ayniqsa, so'nggi yillarda O'zbekiston hukumati tomonidan yaratilgan qulay investitsion muhit, soliq imtiyozlari va huquqiy kafolatlar xorijiy investorlar uchun jozibador shart-sharoitlarni yuzaga keltirayotganligini alohida ta'kidlashimiz mumkin.

Chet el investitsiyasi ishtirokidagi korxonalarning iqtisodiyotimizdagi ahamiyati ko'p qirrali ekanligi diqqatga sazovordir. Birinchidan, ular bandlik darajasini oshiradi va yangi ish o'rinlarini yaratadi. Bu ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashda katta ahamiyatga ega, deb hisoblaymiz. Ikkinchidan, ushbu korxonalar ishlab chiqarish jarayoniga ilg'or texnologiyalarni olib kirishi orqali mahalliy mutaxassislarning malakasini oshiradi va ilmiy-texnik salohiyatning rivojlanishiga hissa qo'shadi. Uchinchidan, ular xalqaro bozorlarda raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqarib, mamlakatning tashqi iqtisodiy aloqalarini kengaytirishga hamda valyuta tushumlarini oshirishga o'z hissasini qo'shadi deb o'aymiz.

Shunday qilib, mamlakatimizda chet el investitsiyasi ishtirokidagi korxonalar shunchaki mamlakatimizda korxonalar sonini oshirish, aholini ish bilan ta'minlash vositasi emas, balkim, mamlakatimiz iqtisodiyotini rivojlantirish, import o'rnini bosuvchi mahsulotlar ishlab chiqish, jahon bozorlarida raqobatbardosh bo'lish, moliya bozorlarining rivojlanishiga o'z hissasini qo'shish bilan ham xarakterlanadi. Shundan kelib chiqqan holda quyida mamlakatimizda chet el investitsiyasi ishtirokidagi korxonalarning holati to'g'risida o'z tahliliy ma'lumotlarimizni hamda ilmiy xulosalarimizni keltirib o'tamiz.

Keltirilgan 1-rasmda mamlakatimizda asosiy kapitalga investitsiyalar hajmi holatini ko'rishimiz mumkin. Ushbu ma'lumotlarga ko'ra investitsiyalar hajmi so'nggi 5 yilda o'sganligini ko'rishimiz mumkin. Ushbu ma'lumotlarga muvofiq asosiy kapitalga investitsiyalar 2020 yilda 210,2 trln, so'mni tashkil etgan bo'lsa, ushbu ko'rsatkich 2024 yiulga kelib 493,7 trl.so'mga oshganligini ko'rishimiz mumkin. Ushbu ko'rsatkichning o'sish darajasi ham yillar kesimida oshganligini ko'rishimiz. Ya'ni, 2021 yilda ushbu miqdor 114% ga oshgan bo'lsa 2024 yilda esa 138,6% ga oshishga erishilgan.

1-rasm. Asosiy kapitalga investitsiyalar hajmi o'sish dinamikasi tahlili

Manba: O'zR milliy Statistika qo'mitasi ma'lumotlari asosida tayyorlandi.

Quyidagi 1-jadvalda hududlar kesimida xorijiy investitsiyalar ishtirokidagi faoliyat yuritayotgan korxonalarning jami soniga nisbatan eng katta ulushi Toshkent shahriga 63,9 %, viloyatlar orasida esa Toshkent – 12,6 %, Samarqand – 3,7 % va Farg'onada 3,4 % ga to'g'ri kelishi ko'rsatilgan.

Umuman olganda yuqorida mamlakatimizda chet el investitsiyalari ishtirokidagi korxonalar faoliyatini rivojlantirish doirasida olib borilgan ilmiy tadqiqot ishimiz bo'yicha quyidagi ilmiy xulosalarimizni keltirib o'tamiz:

- chet el investitsiyasi ishtirokidagi korxonalarning mamlakatimizda kapital, texnologiya va ilg'or boshqaruv tajribasini olib kirib, iqtisodiy o'sishni jadallashtirish imkoniyatining mavjudligi mamlakatimiz iqtisodiyotining rivojlanishiga aholining xalqaro munosabatlarda ishtirok etishiga, tajribalarga ega bo'lish kabi imkoniyatlarga ega bo'ladi;

- chet el investitsiyasi ishtirokidagi korxonalar faoliyatini kengaytirish hamda rivojlantirish ko'plab yangi ish o'rinlarini yaratishga, mahalliy aholining daromad manbaini kengaytirishga hamda ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi;

- mamlakatga chet el investitsiyasining kiritilishi mahalliy ishlab chiqaruvchi korxonalarning ham faoliyati kengayishiga, raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqishga, xalqaro aloqalarni yo'lga qo'yishga, ularda ham zamonaviy texnika va uskunalardan foydalanishga bo'lgan harakati ortishiga zamin yaratadi.